

Carla Marongiu

La pesca del corallo in Sardegna. Sec. XIII-XVIII

en VI Settimana della Cultura Scientifica

Sassari, 1996

La pesca del corall se feva amb una particular embarcació dita *corallina*, símil a un gusso mogut a vela (vela llatina) i a remes. La descripció d'una d'aquestes barques se pot treure d'un document del 1454: era una barca no gran, armada a un arbre, amb antena, orses, un ast, un **anchine**, un timó, una vela, una gran tenda i dotze remes. La pesca de sòlit començava amb l'arribada de la bella estajó, vers abril, i acabava a la fi de setembre, lo dia de la festa de Sant Miquel. Se pescava amb un atrasso particular, d'origen àraba, dit *enginy*, format de dos bastons de llenya lligats a creu i fornits al centre d'un oportú cos mort. A les extremitats dels bastons eren suspeses redes a forma de bossa. Una volta arribats a damunt del banc on se voliva pescar, l'*enginy* era calat al fondo i estrignat de la barca: quan s'aganxava a un banc de corall era salpat amb una palanca i en les redes restava aganxat lo corall. Endemés d'aquest tipus d'*enginy* se n'emprava un altro dotat de particulars ganxos de ferro, dits *grates*, que tenien la finalitat de tallar més fàcilment lo corall.

* * *

P. Antonio Bresciani

Descrizione dell'isola di Sardegna

Per le faustissime Nozze di Eleonora de' Conti Solaro della Margarita col Barone Cantono de' Marchesi di Ceva

Tipografia Mussano, Milano 1847

PESCA DELS CORALLS

A l'estajó dels coralls, napolitans i genovesos prenen la viada de la marina, que a els veure del port i dels bastions de l'Alguer pareixen una gran flota de naus a l'àncora per blocar la ciutat i el golf. Los coralers fan llongues files de barques, i amb els sous ganxos, i grans estisores tortes, redes i atrassos treuen dels baixos fondos i pels escolls les colònies dels coralls; i hi ha arbrets de bellíssimes ramificacions i curiosos entrixaments, nuns, franges lluentíssimes, les quals en altres més subtils dividint-se, i aquestes en altres rametes tortes i birioltes i llises produint-se, donen a la planta del corall l'ària i la vista d'un arbret ple de fulletes de diverses colors. Ja que hi ha coralls blancs, grisos, morats, però tot lo demás vermells; i del vermell també n'hi ha de més intens que tendeix al vermell obscur; i altro més clar que d'un alegr vermell encès; un altro més ombrós com amatista; i quan és en color de carn encesa, i quan l'encarnació esfuma en un pàl·lid canviant. Segons les diverses colors són los preus, i les formes, i les maneres de treballar-lo. Los coralls flamants i grossos los treballen a petites cares, a puntes, a taules i a xumbòries, i ne fan gemmes de frontalets, diademes i agulles de cap. Ne fan collanes, joies de bulxo, braçalets, i pendants, i joies de pit i de cintura. Los més poc encesos los modelen en petites baletes i grans més o manco grossos per les nostres campanyoles; i els turcs los emboliquen en molts giros als turbants, i les sues dones se n'adornen més que poden perquè lis hi agrada.

* * *

Corrado Parona

Il corallo in Sardegna

Annali dell'Industria e del Commercio

Roma, 1882

Los mariners de l'Alguer poden pescar solament a petites distàncies de la costa, essent que les seues barques són petites, mentres los napolitans pesquen més a fores, amb més gran vantatge. Aquestos últims pesquen a l'altària de l'Alguer, mentres los de la ciutat se dirigin més prest vers sud, a Bosa, al Català, al Cap del Pilós, o en calqui altro lloc sempre a costat de terra.

Dec a la cortesia del senyor Guillot l'haver pogut examinar a l'Alguer, a les barques de diversos patrons, corall pescat l'any primer i calqui poc d'enguany; entre els quals però bellíssims champions. M'han dit que no és rar l'*Isis hippuris*, d'ellos dit *ramenya* i els diversos antipataris, dels quals hi ha dues formes, *Anthipathes spiralis* i *Anthipahes subpinnata*.

[...] Relació de l'oficial de port de l'Alguer.

Per la pesca del corall en l'any 1882 són estades armades a l'Alguer 36 barques, d'una portada total de 72 tonelades i amb un número total de 200 hòmens. Se són armades per tant nou barques endemés de l'any precedent.

[...] Barques estrangeres per la pesca del corall en la marina sota la mia jurisdicció no n'hi ha arribat en los anys precedents i ni manco en aquest últim. Nacionals però sí; i aquestes vénen tot lo demés de la Torre del Grec, algunes també del llevant de Gènova. Les barques de la Torre del Grec tenen una portada mitjana de 18 tonelades amb onze hòmens d'equipatge, també en mitjana; i per això (si el temps permeti) treballen nit i dia, a diferència de les de l'Alguer, que, de petita portada i amb equipatge mitjà de cinc hòmens, treballen solament a de dia; refugint-se a de nit en les caletes o ports del litoral. Les barques del resto de la costa són encara més petites de les alguereses i elles també treballen a de dia solament. Primer de la descoberta dels bancs de la Sicília, arribaven a l'Alguer per la campanya de la pesca del corall més de 150 barques de la Torre del Grec; i en total n'hi havia més de 200, amb les altres que teniven base en altres punts de l'Alguer dependents. Aquest número, que és anat minguant per la gran pesca de Sciacca, s'és reduït a una trentena solament en la campanya 1882. I però la disminució en la quantitat, unida a la qualitat pèssima del corall de Sciacca, fa pensar a una pròxima represa de la indústria en la nostra marina, pels coralls que tenen una qualitat ben superior, si bé no abundant. Los atrassos emprats de les barques alguereses, enforas de la modificació en les dimensions de l'enginy, són idèntics als de les barques torreses.

[...] Les barques més grans pesquen a la màxima distància de vint milles de terra i de deu milles les barques més petites; la distància mínima depèn de les localitats de major o menor fondo; i de mitjana se pot calcular a quatre milles.

La profunditat màxima se pot calcular a setanta braçades i la mínima a vint. En totes les profunditats intermèdies se troben, però, los coralls.

La qualitat del corall que és més comunament pescat és lo dit *vermell*, de *rosat* ben poc, de *blanc* arrés. Los noms vulgarment aplicats són pel rosat *rosa*, pel vermell *vermell*, pel corall mort *clar*, pel menut *barbaresc*, pels bocins, viu o mort, *terranyo* o *cazzuli*.

[...] Los algueresos no tenen ningun instrument especial per la pesca del corall. Ampren, com he dit, lo mateix *enginy a creu* de les barques torreses; solament que l'han modificat en les dimensions, que són assai més petites, i han adjunyat a aquest enginy així reduït, una màtzera de plom per suplir la menor resistència produïda per la reducció de mesura de l'enginy. Aquest és estat per ellos una descoberta econòmica en lo consum de les reds i de la força dels hòmens.

De l'emanació de la llei 4 de març del 1877 fins a avui ninguna descoberta de nous bancs és estada denunciada a aquest ofici, per se poguer reservar el dret d'invençió.

Les barques alguereses se reformeixen en ciutat, sigui de viures sigui d'atrassos, que hi són tots fabricats, a excepció de les reds dites *espau*, que se fan venir de la Torre del Grec. Per les barques que vénen de la Torre del Grec, endemés de les provistes i atrassos que porten amb ellos per aguantar als primers mesos, arriben després, i per tres voltes durant la campanya, alguns bastiments carregats, enviats directament dels patrons per reformir-les.

L'Alguer, 8 de desembre del 1882.

L'oficial de Port
G. GUILLOT.

* * *

Mario Pintor
L'industria del corallo
in "Cagliari Economica"
Cagliari 1963

Per centenars d'anys i fins a una setantena d'anys enrere la pesca del corall era exercitada amb fortuna en Sardenya.

Lo corall sard tenia, efectivament, una gran reputació sigui per les seues varietats, entre les quals era més freqüent la vermella, sigui per la dimensió dels bancs i la rica ramificació, gosant d'una incontestable preeminència sobre els de la Sicília, de Nàpols i també de l'Algeria i d'altros llocs.

Gran número de barques coraleres equipatjades, tot lo demés, amb mariners sards, màximament algueresos, carlofortins, livornesos i de la Torre del Grec, centres que donaven lo més fort contingent d'hòmens i de material a la pesca del corall, han abandonat la indústria.

* * *

Claude Antoine Pasquin Valery,
Voyage en Corse, à l'île d'Elbe et en Sardaigne,
Versailles 1837
en Viaggiatori di Sardegna. I
Demos, Cagliari 1997

Avui el port de l'Alguer és de manco freqüentat que primer, i el comerç pareix minguat després del creixement del de Porto Torres que té tants contactes amb Gènova. Lo port no és visitat ni manco més dels catalans, i és freqüentat cada any d'una cinquantena de bastiments sards, francesos, napolitans i toscans. Les importacions fornides en gran part de la fiera de Beaucaire, monstren la mancança d'indústries al país; s'importen teles estampades, robes, sedes, bonetos, calces, paper, mercancies colonials, llenyam, ferro, couro, terralla. L'exportació és constituïda de formatges, llanes, pells, forment, vins òptims de l'Alguer que ja se comencen a conèixer, sardines, anxuves, suro i coralls. Aquest últim producte és ara el protagonista del comerç de la ciutat: havia fet venir, l'any 1828, cent noranta barques napolitanes, trenta-dues toscanes, vint-i-set genoveses, i els quaranta-u pescadors de corall de l'Alguer havien exportat per 236.160 lires. La pesca del corall remunta a l'Alguer a primer del 1372. Lo rei Pere d'Aragó havia fet francs del dret que pagaven, per s'hi dedicar, los provençals i els catalans; interrompida no se sap per què dels algueresos, ja que el corall hi abunda i és u dels millors del Mediterrani, aquesta pesca era estada represa l'any 1766 d'un ric comerciant, i se creu que pogueria ésser perfeccionada.

* * *

Emanuel Domenech
Bergers et Bandits. Souvenirs d'un voyage en Sardaigne,
Paris 1867
Viaggiatori di Sardegna. II
Demos, Cagliari 1997

L'Alguer és un port mariner que té un aspecte oriental i és freqüentat solament de pescadors de corall i de calqui bastiment de poc tonelatge, que comercia amb Marsella, Gènova, Livorna i Tunis. Tots los anys arriben unes dues-centes barques de pescadors de Nàpols per pescar el corall en proximitat de les costes, i donen una certa animació a la ciutat de la qual se serveixen com a dipòsit i com a punt per se fornir de provistes. [...] Era mitjanit quan havem aixecat la vela, deixant lo moll del port de l'Alguer. Lo cel sense núvoles, resplendeva com un cel tropical; les numeroses estrelles se reflectien a damunt de l'aigua calma i fosforescent de la marina. A la barca s'enteneva solament la monòtona remor dels remes a l'aigua, i la lleugera remor de la prua de la barca que tallava l'aigua i l'esbatolar de la vela que, a causa de la calmaria, feva esforços debades per s'unflar.

Lego, los contorns de la ciutat són venguts invisibles als nostros ulls per l'ombra i la distància. Havem entrevist a l'horitzont llumeres en moviment com si fossin focs de tombes, eren los focs dels pescadors de corall, les alanxes dels quals anaven a la deriva. Quan sem passats a costat dels pescadors, aquestos han començat a cantar per nosaltros los sous graciosos cants populars napolitans. Los vents nos han portat a

damunt de les seues ales embalsamades, amb l'olor de salvatge, aquestes notes nos arribaven plenes de frescor i d'harmonia, primer de se perdre en les solituds de la immensitat.

* * *

Paolo Mantegazza

Profili e paesaggi della Sardegna

Milano 1869

in: Antonio Budrini, Yvette Gagliano, *Splendori e miserie. Alghero nelle cronache dei viaggiatori dell'Ottocento*

EDES, Sassari 1991

A l'Alguer la marina és bella i consola els habitants, tristos per l'estretor en la qual los obliguen los bastions. [...] Veig al port alineades, amb orde militar, moltes barques de pesca i a davant d'elles aquelles trampes de reda que lis hi duen *nasses*. A lluny, a l'horitzó, veig una vela: és una barca coralera que amb els seus hòmens de ferro, entre esforços inaudits, treu als fondos escolls de la marina aquell pòlip purpurí que més tard aniguerà a se posar, envidiat, al coll de les belles senyores d'Itàlia i a les espatles de les odalisques d'Orient.

Los pescadors de corall que vénen a l'Alguer amb més de 200 barques cada any són quasi tots napolitans i toscans; tenen òptims guanys, però fan una vida d'infern. Dormin quatre hores al dia, combatin amb el sol ardent, amb els vents, amb la fam, amb les pluges: les seues mans són així plenes de calls per l'ús del rem i pel maneig de la palanca que alça i afonda l'atrasso de pescar que, si tu lis hi tires una moneda a terra, sovent no poden plegar els dits a recollir-la, però batint-la amb una mà la fan saltar en l'altra. La pesca dura del febrer a la primera setmana d'octubre i l'Alguer, llit de corall, no dóna a la pesca que 24 barques coraleres. I però una *parança* coralera dóna en un trienni un guany net de 25 a 26 mil lires.

Al port de l'Alguer veig ninant-se dolçament a l'onda un bell bastiment mercantil, deman de qui és. És d'un genovès que té el xisto de *Misèria*, xisto honorabilíssim per ell. Era el més pobre dels hòmens; era estat acollit a l'Alguer malalt, assistit i medicat per llimòsina; ara és milionari, és cap del comerç, posseeix dues cases, moltes naus.

* * *

Alberto Della Marmora

Itinerario dell'isola di Sardegna (1860)

Volume secondo

Ristampa: Ilisso, Nuoro 1997

[1860]

Lo port de l'Alguer no és dels millors; ple d'escolls i de fondos baixos, és exposat als vents i a la mar força 7 d'òvest i de nord-òvest; no és, doncs, massa freqüentat de les naus d'una certa portada, sigui a causa de quant acabat de diure, sigui perquè de calqui any pateix la competició de Porto Torres. Però hi ha

abundància de petites embarcacions, sobretot les que s'ocupen de la pesca del corall, del qual aquesta marina és riquíssima; en l'estajó justa, hi són també els pescadors de sardines. Certs anys se són comptades al port més de tres-centes barques coraleres de diverses nacions. En general, los més numerosos per la pesca del corall són los napolitans; després hi són los toscans, los genovesos i els algueresos. Lo port, quan totes les barques hi són reunides, pren un aspecte molt animat. Però l'espectacle més suggestiu té lloc lo dissabte a la tarda, a la colgada del sol, quan se les veu, amb les sues veles llatines, acudir totes dels diversos punts de l'horitzó i anar en massa ors al port; hi resten una part del diumenge i ne parteixen la tarda mateixa per se trobar l'endemà, a les albes del maití, cada una al sou lloc de treball. Los drets encaixats per aquestes barques a favor de la ciutat constituïen una entrada a bastança important pel Municipi; ignor què se'n faci avui.

* * *

Anonimo piemontese

Descrizione dell'isola di Sardegna (1759)

a cura di Francesco Manconi

Cagliari 1985

Al mes de novembre tots són ja al propi país, i els primers a partir són los Corsos i els Margaritins.

Aquesta pesca se fa en les marines de Càller, de l'Illa de San Pere, d'Oristany, Bosa, Castell Aragonès, i l'Alguer.

La marina de l'Alguer és la millor, i hi ha anys que se veuen fins a mil i més Coraleres de diverses portades de les nacions damunt dites. Cada una de les coraleres és regularment de vuit hòmens i d'un minyó. D'aquestos se'n formen diverses esquadres de vuit, i deu, i de més encara, i cada esquadra té un Cap del qual depèn, lo qual dirige la Pesca on més convé i també, però, s'encarrega de providir a la subsistència dels mariners, i a altres expeses durant lo temps de la pesca, que se diu Campanya.

Aquest cap retira tot lo Corall que se pesca cada setmana quan les Coraleres vénen a la platja de la ciutat, en la marina de la qual pesquen, los diumenges sigui per escoltar la Missa sigui per buscar provistes i viures.

* * *

Giuseppe Torchiani

La pesca del corallo in Sardegna

in: "L'Ebe. Strenna Sassarese", 1845, anno II

Tipografia Azzati, Sassari

Per desgràcia aquesta pesca, com la major part de les altres, és feta dels foristers i no dels autòctons del Regne. Dos-cents, i més comunament 150, són les barques, que partint al mes d'abril, de les platges de Nàpols, de Gènova i de la Toscana, arriben al port de l'Alguer, ciutat que se troba en la costa occidental de

l'Illa. Pagats en ciutat los deguts drets, se dividin, festoses, per aquelles marines, que lis hi promitin una pesca més abundant.

L'expesa necessària per armar una corallera arriba a 3.000 lires noves, cada una té d'equipatge 10, o 11 persones comprès un minyó dit *musso*, i el Cap, o sigui *Comandant*. Les seues pagues són regulades segons lo grau que ocupen i els diversos servicis que presten. Ordinàriament la paga del Comandant és de 400 a 500 lires; la del timoner de Popa de 200 a 300; la de l'ajudant de 150 a 200; la dels mariners de 100 a 125; la del musso finalment és de més o manco 50. Singular és la manera de la pesca; singular l'estructura de les reds. Aquestes són de corda rude teixides a malla llasca un pam. Los mariners les lliguen a maços i en forma de bossa als quatre laus d'una creu de llenya, que li diuen *enginy*: fixen una botxa de plom o una grossa pedra a la part inferior del centre d'aquesta creu i a la part superior una corda de la grossària de dos dits. Lego, agafant fortament a mans lo cap de la corda, giten l'enginy així preparat al fondo de la marina i conforme s'abigen d'haver-lo tocat cerquen de regular el moviment de la barca de manera d'acostar-lo a aquellos escolls on creuen de trobar el corall. Quan toca l'escoll tiren amb gran força, fins a que sigui arribat a la punta de l'escoll: alhora el deixen novament caure i després d'haver repetit per diverses voltes aquest moviment l'hissen a bord de la corallera i n'hi treuen lo corall, que penja aganxat a les reds. Aquest, segons l'observació del comte Marsigli, no se troba que a una profunditat major de 10 peus: i els llocs més bons per creixir són aquellos on l'aigua resta calma. Diu també el mateix naturalista que crixi particularment en aquelles grutes que tenen l'obertura vers lo sud. Incerta és la quantitat de la pesca; la barca afortunada ne pot fer una suma de 12 o 15 mil lires, compreses les expeses per armar les barques; però, ordenàriament, no se'n fan més de 6.000, com succeeix també de no ne fer que 1.000.

Lo preu del corall varia segons la sua color i la sua grossària. Lo vermell viu és lo que és més apreciat. Un sol bocí pot valdre encara més de 2.000 lires. Un hebreu a Livorna ne posseïa un bocí del valor de 1.500 lires. Una petita botxa de corall és estada venuda 500 sequins.

Lo vantatge que se'n pot tendre d'aquesta producció no consisteix solament en los objectes luxosos, que se'n formen. La Medicina moderna coneix en ella un absorbent potentíssim i l'ampra com agent mecànic en los opiats dentíficis. Los antics li atribueixen moltíssimes altres virtuts.

Lo Sr. Bourgeois consella d'emprar-lo sense por com astringent en les emorragies més obstinades; altres creuen que tengui les propietats cordials **elassiterie**, sudoríferes. No dic de quant la superstició i la imaginació asseriven que era dotat: portat com a amulet al coll, lo creieven idoni a favorir la dentició de les criatures. Consideraven aquellos mateixos amulets com a indicadors de le malalties i predicaven d'haver observat l'èxit funest del sou pronòstic.

* * *

Gavino Alivia

Pesca del corallo

in *Economia e Popolazione della Sardegna Settentrionale*

Sassari, 1931

Pesca del corall. — Los bancs de corall de la Sardenya, coneixuts fins del s. x, se troben especialment a fores de les costes occidentals i septentrionals, a distància variable de 2 a 15 milles de la terra, a profunditat

de 60-80 braços (87-130 metros). Les qualitats del corall sard són entre les millors: *colar rosa* (molt rar i pregiat); *vermell viu*, en rames grosses (per 1/5 de la pesca); *cos del corall* (per 2/5); *terranyo* i *esblanquit clar* (per 2/5).

La pesca del corall és estada molt intensa en Sardenya fins al 1880. Hi participaven més de 100 barques armades a Carloforte i a l'Alguer, 200 o més barques armades a la Torre del Grec i en Ligúria, amb 5-6 mil mariners. Però després de la descoberta dels bancs de Sciacca (1775-1880), la pesca del corall en les marines isolanes s'és limitada a les soles barques armades en Sardenya, que el 1882 eren 65 a Carloforte i 36 a l'Alguer, amb un total de 528 hòmens d'equipatge.

Entre el 1880 i el 1890 el corall, pescat en grans quantitats i de qualitat escassa en Sicília, és anat perdent lo sou valor i, de consegüent, la sua importància com ornament. Lo corall sard, que el 1882 tenia un valor mitjà de L. 141 lo kg., era dabaixat l'any 1886 a L. 127, i avui val solament L. 150 (iguals a lires-or 40). L'armament de barques coraleres, que era muntat en Itàlia a 1.797, amb 17 mil hòmens d'equipatge l'any 1880, s'era reduït a 45 l'any 1889, i a 31 amb 280 hòmens lo 1914. L'any 1925 en Itàlia no existien més que 11 barques coraleres, totes en la marina de l'Alguer, que després se són reduïdes a 3 l'any 1927 i a 2, amb 8 mariners, l'any 1928! La pesca que havia donat 4.500 tonelades de corall per un valor de 22 milions l'any 1880, donava al 1889 solament 3.485 kg. i 155 mil lires, en la major part en Sardenya. Al 1928 són estades pescades a l'Alguer algunes desenes de quilons de corall, per un valor de calqui miliar de lires.

* * *

Pescato un ramo di corallo bianco!

Al largo delle coste algheresi, da uno dei «sub» che si dedicano alla rischiosa attività

in La Nuova Sardegna, 9 marzo 1973

Les barques amb les redes d'estriginament animades de la pintoresca xurma de «coral·lins» de la Torre del Grec no acudin més a l'Alguer: lo sou sistema de pesca confiat conjuntament a la fortuna i a la més pesant fatiga no és considerat econòmicament vantatjós. Avui és treball de submossadors particularment preparats per trobar al fondo a la marina el punt on crixin encara els camps de corall. És de centenars d'anys que els fondals del golf de l'Alguer són "rascats" a causa de la pesca del corall i doncs és sempre més difícil recollir una bona quantitat: se té d'arribar a profunditat de 100 metros i a voltes entrar en les cavernes submarines: una activitat plena de riscos. Los submossadors se cabossen també dues voltes al dia si les condicions de la marina el permetin i si després d'hores i hores de descompressió encara tenen coratge i forces suficients per dabaixar al fondo.

Lo guany pot ésser conspicu, però és també el gust per un treball ple de sorpreses que espinyi els submossadors a aquest ímprobe esforç. I la marina, de sorpreses, ne dóna sempre. Ara de poc és succeït a un submossador de pescar una rama de corall blanc: una raritat per la nostra marina on crixi solament corall vermell o rosat. A memòria d'home no se recorda una descoberta símil, ni se resixi a donar una explicació a aquest caprici de la natura. Però és verament blanc i nos n'havem volgut donar compte de persona.

* * *

Enzo Espa

A pesca di coralli nel mare di Alghero

Una barca come casa. La vita dura di un marinaio napoletano giunto in Sardegna a dodici anni sulla fragile barca del nonno – «Tu sei nato vecchio perché devi lavorare e perché non hai padre» – Le lunghe esplorazioni del fondo del mare – «Il corallo è il sangue mio»

in: “La Nuova Sardegna”, 20 dicembre 1974

«A 12 anys», reconta Mimmo d'Andrea, un capità de barca armada per la pesca del corall, «a dotze anys só partit de la Torre del Grec a la barca de mon iaio per seguir la sort dels del meu país. Encara no havia pres la matrícula d'embarcament...».

Quan amb el iaio és arribat en Sardenya i ha vist sota costa el promontori del Cap de la Caça i el de la Punta del Lliri i la ciutat enlluminada de la lluentor de les llumeres, i no hi havia més lo maltemps que els havia acompanyats durant lo viatge, lo minyó ha dit al iaio: «*Emmo arrivato*».

I no s'abijava, com avui pot fer quan te reconstrueix la sua vida, que un altro maltemps l'esperava: lo treball dur de cada dia, a força de braços i de músculs, sense mai un repòs ni un divertiment, sense amics, perquè els minyons de l'Alguer no el compreven quan parlava el dialecte torrès.

Així Mimmo s'ha fet set mesos de marina, en aquelles aigües que no banyen ni manco el sou golf. Eixiven a les tres de nit i tornaven quan se podiva tornar; perquè a voltes, quan no hi havia vent, a terra no se tornava ni manco, perquè hi voliven cinc o sis hores de treball de rem, i quan s'arribava se teniva d'eixir de nou. També els altres joves de la barca en aquelles condicions preferiven no tornar a terra que estar a espenyir per tantes hores aquellos rem; aquellos rem que el minyó no reseixiva ni manco a agafar fàcilment.

Lo iaio el tractava com un mariner ver, com tractava els altres de l'equipatge i li donava cinc mil francs al mes com los altres; d'aquella moneda però teniva d'esquitir el que li servia per menjar; perquè, per la llició de la vida, lo minyó tenia de saber que la moneda serveix per viure.

«*Jo só ciudadà de la marina i de la mia família!*».

Ciudadà de la marina perquè aquella era la sua companya, de criatura, i el carrer, i el camp de llaurar; perquè a la marina hi és lo corall, i quan se pesca el corall aquest te'n tira tant que el pensament de l'interès no l'entens ni manco.

Així te parla el capità d'aquesta barca que cada tant arriba a l'Alguer i a Bosa, sempre amb el mateix costum de treball, lo costum dels sous avis, perquè ell inconscientment sigui tots los ritus i les operacions com se feva dos-cents, tres-cents, quatre-cents anys enrere, també que avui a bord del sou barco hi és l'escandall, lo radiotelèfon, lo ràdar. I així, quan tira a fondo *l'enginy*, lo capità d'Andrea tiquíria amb els altres hòmens de l'equipatge: «Eh, Santa Maria!», lo nom de la protectora que ell mira cada dia en les insídies de la marina i en les obres de treball; una protectora que canvia nom segons les marines on pesca, en aquell etern peregrinar entre el Cap de la Caça i l'illa de Mal de Ventre.

I si *l'enginy* és tirat a bord amb les redes plenes de corall, aquell moment compensa les ànsies i les desesperacions d'un enter mes d'esperes i de sofriments, paga per aquellos dies en los quals se fan vuitanta milles i no se pesca, i a bord no se té ni manco el coratge de parlar, com si hi fossi un mort. Ara Mimmo, després de trenta anys de vida a la marina, en aquelles marines entre l'Alguer i Bosa on hi és lo corall més bell del món, somia de tendre un fill mascle. L'hi ha dit a la muller que voliva pròpio un fill mascle, després de les primeres tres dones. Tornant un dia del treball amb la roba encara banyada de la sal marina

li havia dit, descarregant una còrbula de corall en un rocó de la casa: «*Maria, nostro fill, lo fill mascle té de nàixer a damunt d'un muntó de corall així!*».

* * *

Rafael Sari

Ombra i sol. Poemes de l'Alguer

Della Torre, Cagliari 1980

CORAL

Flor de sang, tancada
en vermellor de rams
en fondo a la marina,
flor viva lligada
de sospirs i de plor,
flor bella, rosada
com boca de minyona
que somnis nous carinya
amb dolça risada,
coral!

Per a tu un cant avui
me torna al cor encara:
un cant que m'espinyi
de anys i anys enrera
quan per a mi un escoll
una ísola era, plena
de sol i de llumera;
lo món que havem somniat,
lo món nostro petit
gran de felicitat.

Coral!

antiga prenda i nova
per a tu minyoneta
de desitjos alluïnada,
per a tu núvia blanca
que encesa tens al cor
la flama de la vida,
per a tu bona mare
que cullis esperances
ne l'ull de la criatura,
coral

rosa de sang i amor
creixida *ne* la mar,
fada que nos regales
amb un toc espantós
feixos blaus de alegria;
coral amagat
ne la pau de un fondal,
eixit al sol, senyal
gloriós de l'Alguer mia.